

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№4

2025

APREL

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

РЭУ.РФ
Российский экономический университет
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

*Elektron nashr,
1068 sahifa, aprel, 2025-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

TAHRIR HAY'ATI:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

MUHANDISLIK & IQTISODIYOT

*ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal*

05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
05.01.07 – Matematik modelashtirish
05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti

08.00.01 - Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 - Makroiqtisodiyot
08.00.03 - Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 - Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 - Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 - Ekonometrika va statistika
08.00.07 - Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 - Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 - Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 - Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 - Marketing
08.00.12 - Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 - Menejment
08.00.14 - Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 - Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 - Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 - Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan
"Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan
milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha
"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

M u a s s i s: "Tadbirkor va ishbiarmon" MChJ

H a m k o r l a r i m i z:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

Роль искусственного интеллекта в управлении финансовым потенциалом предприятий.....	10
Юсупов Файзулла Якубович	
Erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini moliyaviy vositalar orqali takomillashtirish: "Navoiy" EIZ misolida.....	20
Quziev Ravshan Ramazanovich	
Davlat xaridlari jarayonini boshqarish va nazorat qilishning muhim jihatlari.....	26
Xodjamqulov Shahboz Sherali o'g'li	
Oliy ta'lim tizimini baholash: milliy model va global standartlar.....	31
Hakimov Hakimjon Abdullo o'g'li, Hakimova Gulnoza Abdulloyevna	
Aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligini oshirishda xorij tajribasi.....	37
Qodirov Iskandar Alisher o'g'li	
Механизмы адаптации рынка труда к новой модели экономического роста: теория, практика и цифровые решения.....	41
Абдумухтаров Анваржон Акрамжонович	
Xorazm viloyati eksport strategiyasini takomillashtirishning iqtisodiy va ijtimoiy ta'sirlari.....	50
Fozil Xolmurotov	
Suv resurslarini tejashda aqli sug'orish tizimlarining ahamiyati.....	62
Abdullayev.A., Karimov Anvarjon Muqumjonovich	
To'qimachilik va tikuv-trikotaj sanoati raqobatbardoshligini oshirishning marketing vositalari.....	68
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich	
The current state and development trends of innovative activity in agriculture.....	72
Aytmuratova Miyrigul Zhalgasovna	
Методология оценки инновационной деятельности.....	78
Алиева Эльнара Аметовна	
Yashil iqtisodiy o'sishda raqamli iqtisodiyot va tadbirkorlikning integratsiyalashuvi.....	86
Xodjamov Asliddin O'ktam o'g'li, Maqsudov Bunyod Abdusamat o'g'li	
Tijorat banklari aktivlarini diversifikatsiya qilish yo'llari tahlili.....	92
Abdurazzoqov Abdualim Abdujabbor o'g'li	
Направления повышения эффективности средств, направляемых на обеспечение занятости населения и сокращение бедности.....	97
Маликов Аuezхан Жорабекович	
O'zbekiston uy xo'jaliklarining farovonlik koeffitsiyenti: blackorby va donaldson yondashuvi asosida tahlili.....	106
Boltayeva Dilafza Jumaqulovna	
O'zbekistonda aholi jon boshiga asosiy kapitalga investitsiyalarning o'zgarish dinamikasi.....	114
Qo'shbaqov Aybek Shovqiyevich	
Yashil iqtisodiyotga o'tish sharoitida barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash, davlat iqtisodiy siyosatini takomillashtirish va sirkulyar iqtisodiyot tamoyillarini joriy etishning samaradorligini oshirish yo'llari.....	123
Muratbaeva Eleonora Muxamedjan qizi, Saifnazarov Ismoil Saifnazarovich	
Yangi o'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanish tendensiyalari.....	132
Tojiyev Javlonbek Rustamovich	

Mulkchilik shakliga ko'ra tijorat banklarida depozitlarining amaldagi holati tahlili	138
Allaberganov Sirojali Saxatovich	
Bandlikni ta'minlashda moliyaviy mexanizmlarning o'rni va ahamiyati	151
Karimjonov Muhammadrasul To'liqinjon o'g'li	
Mustaqil direktorlar ulushi, nomoliyaviy axborotlarning oshkor qilinishi va dividend siyosatining kapital qiymatga kompleks ta'siri	159
Urinov Bobur Nasilloevich	
Turizm orqali ish o'rinlarini yaratish va bandlik muammosini kamaytirish imkoniyatlari	167
Kaxramanova Sevd Shamsiddin qizi	
Kam quvvatli gidroelektr stansiya uchun mos bo'lgan invertor, reduktor, akkumulyator va generatorni tanlash	173
Xamrayev Og'abek Oybek o'g'li, Davletov I.Y.	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sanoat tarmoqlarini ijtimoiy va iqtisodiy jarayonlarini rivojlantirishning ilmiy-uslubiy asoslari	182
Ibragimova Gulnoza Sayidmuradovna	
Terminologiya va ilmiy terminologiya xususida	188
Ruziyeva Gulnoz Temirqulovna	
O'zbekiston Respublikasida innovatsiyalarni tashkil etish va moliyalashtirish yo'llari	192
Ramazonov Javohir Bekzod o'g'li	
Bazalt chiqindi toshqol asosidagi kam suv talabchan sementlarning samaradorligini oshirish	197
Babayev Sultonbek Sunnat o'g'li	
Qashqadaryo qayta tiklanuvchi energiya manbalarining samaradorligini turli yondashuv asosida baholash	203
Omonova Sitara Zafar qizi, Utayev Sobir Achilovich	
Tilshunoslikning mexanika muhandisligi terminlari xususida	208
Mansurova Nafisa Qamariddinova	
"Chizma geometriya va perspektiva" fanining arxitektura bilimlari tizimidagi roli	213
Yusubjonov Jonibek Farxod o'g'li	
Geodezik plan olishning avtomatlashgan usullari	219
Mamajonova Nodira Alisher qizi	
Zamonaviy arxitektura interyer dizaynida milliy grixva islomiy naqshlar uyg'unligi	225
Qo'chqarov Baxodir O'lmasovich	
Qurilishda mehnat unumdorligini oshirish va uni prognozlashning nazariy asoslari	230
Abduvaliyev Bekzod Muhiddin o'g'li	
Qishloq aholi hududlaridagi zamonaviy innovatsion o'zgarishlarining o'rta ta'lim maktablari tuzilishidagi ta'siri	235
Abdurahmonov Olimjon Obboqul o'g'li	
Seysmik hududlarda qurilish konstruksiyalarini to'g'ri tanlash	241
Egamberdiyeva Shaxnoza Abdurashidovna	
Arixiy yodgorliklarning me'moriy-rejaviy, konstruktiv va badiiy bezak yechimlari	251
Sotvoldiyev Azamatjon Akramjon o'g'li	
Xitoy va O'zbekiston tajribasi asosida soliq to'lovchilar reytingi tizimi orqali fiskal intizomni mustahkamlash	255
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich	
Turizmga investitsiyalar iqtisodiyotimizga ijobiy ta'siri etuvchi omillari sifatida	268
Ayubov Ilyos Ilxomovich, Tursunov Qosimbek Nodirovich	

Problems of determining the informativeness of input and output parameters in object management	275
Turapov Ulugbek Urazkulovich	
Tijorat banklari faoliyatiga foiz riskining ta'siri: ilmiy-nazariy asoslar va amaliyot tahlili	280
Turdiyev Abdulhakim Qulbazarovich	
Zamonaviy moy filtrlarining dvigatel ishlash resursini oshirishiga ta'siri.....	290
Mirzakarimov Rustambek Xusanboy o'g'li	
Qayta tiklanadigan energiya manbalari: zamonaviy global tendensiyalar va O'zbekiston uchun perspektivlar	295
Bozarov Elyor Boboqulovich, Rustamova Sarvinoz Azizbek qizi	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda investitsiyaning ahamiyati.....	300
Kaxorova Zamira Safaraliyevna	
Strengthening and enhancing the export potential of industrial enterprises for sustainable growth.....	305
Researcher of Tashkent State University of Economics	
Davlat tashkilotlarining bitiruvchilarga bo'lgan ehtiyoji va talablari.....	310
Daminova Barno Esanovna, Bozorova Irina Jumanazarovna, Pardayeva Muqaddas Zafar qizi	
Erkin iqtisodiy hududlar soliq rejimlarini takomillashtirishning xorij tajribasi.....	320
Boltayev Jo'rabek Yusofovich	
Tabiiy va sun'iy tolalar sanoatini diversifikatsiya qilish orqali investitsion jozibadorlikni oshirish.....	325
Raximov Furqat Jalalovich	
Maishiy kimyo tovarlari B2B segmentida omnichannel marketing strategiyalarining qo'llanishi	331
Ro'ziyeva Farzona Komiljon qizi	
O'zbekistonda kichik biznes faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	338
Djo'rayeva Lola Abdugabbarovna	
Task mapping and job scheduling implications of fdi inflows and governance quality metrics	343
Nilufar Zikirullaeva Dilmurod qizi	
Yangi O'zbekiston savdo-iqtisodiy munosabatlari rivojlanishida xizmatlar eksportining ahamiyati	350
Eshanqulov Baxodir Abduraxmon o'g'li	
Budjet daromadlarini shakllantirishda yirik soliq to'lovchilarning tutgan o'rni	357
Tohirov Shuhrat Niyoz o'g'li	
Davlat maqsadli jamg'armalari resurslarini boshqarish va samarali foydalanish yo'nalishlari.....	361
Xushmurodov Baxtiyor Turg'un o'g'li	
Kichik biznes hamda xususiy tadbirkorlik subyektlari amaliy holati, sohani rivojlantirish asoslari	365
Ortiqov Ulug'bek Akrombek o'g'li	
Korxonalarda moliyaviy instrumentlarning hisobi va audit masalalari	371
Maxmudov Saidjamol Kadirjanovich	
Tijorat banklarida moliyaviy barqarorlikni ta'minlash bo'yicha zamonaviy tendensiyalar	375
Latipova Lola Ilhomovna	
Soliq stavkalarini tabaqalashtirish orqali soliq to'lovchilar faoliyatini muvofiqlashtirish	380
Abduraimova Nigora Abdugapparovna	
Transformatsiyalash jarayonida tijorat banklari likvidligini oshirishning nazariy asoslari	385
Poyonov Bobir Bekturod o'g'li	

The importance of implementing international accounting standards in uzbekistan	393
Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
Ikki o'lchovli geofizik signallarni raqamli ishlashda XAAR tez o'zgartirish algoritmlari.....	403
Ibragimov Sanjarbek Salijanovich, Mullajonov Baxodirjon Arabboyevich	
Turizm infratuzilmasi va xizmat sifatini oshirish maqsadida yangi turistik yo'nalishlar va imkoniyatlar yaratish chora tadbirlari.....	410
Sindarov Sherzod Egamberdiyevich, Xakimov Zoxid Norbo'tayevich, Yusupov Muxammadali Soxib o'g'li, Ro'zimatov Sanjarbek Qosimjon o'g'li	
Korporativ boshqaruvda budjetdan tashqari mablag'lar samaradorligini oshirish	420
Saidaxmedova Aida Mirzayevna	
Enhancing labor productivity in industrial enterprises of developed countries: experiences and strategies	426
Abduxakimova Farangiz Sidikjon kizi	
Raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali "Olmaliq KMK" ajda innovatsion loyihalarni boshqarish samaradorligini oshirish yo'llari.....	434
Inamova Farida Usmanjanovna	
Methodological problems of accounting of fixed assets	439
Kholbekov Rasul Olimovich	
Необходимость платежной системы.....	446
Сайфиддинов Илхом Файзиддинович	
Зеленое иро как новый инструмент финансирования	451
Шахзод Сайдуллаев	
Инструменты фондового рынка в международной практике повышения инвестиционной привлекательности бизнеса	459
Юлдуз Усманова	
Модели устойчивого развития туризма: международный опыт и возможности адаптации в узбекистане.....	471
Сальникова Елена Александровна	
Внедрение антикоррупционных стандартов iso в узбекистане	478
Исмаилов Баходир Исламович, Зокиров Саидакмал Баходир угли	
Global moliyaviy markazlarni baholash mexanizmi	483
Sharipova Shaxinabonu Orif qizi	
Трансформация банковского сектора узбекистана под влиянием цифровых технологий.....	488
Захарова Ирина Борисовна, Непейвода Андрей Николаевич	
Uy-joy fondini qulayligini modernizatsiya va rekonstruksiya orqali oshirish imkoniyatlari.....	493
Inoyatova Durdona Shoxaydarovna	
Влияние технологии блокчейн на банковскую сферу	500
Амонова Хафиза	
Buxoro viloyatida suv tanqisligi sharoitida resurs tejamkor agrotexnologiyalar asosida agrobiznesni barqaror rivojlantirish masalalari	504
Ro'ziyev Sobirjon Samatovich, Saidova Firuza Kamolovna	
O'zbekiston respublikasida demografik dividend olish imkoniyatlaridan oqilona foydalanish metodlari	510
Sharipov Sherzod Shavkatovich	
Budjet mablag'laridan foydalanish ustidan jamoatchilik nazorati mexanizmlari	515
Sharoxmatov Abdurahim Abdulamitovich	

Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatiga investitsiya jalb etish-taraqqiyot garovi.....	522
Karimova Komila Daniyarovna	
Islomiy banklar tizimi va ularning faoliyatini o'zbekistonda rivojlantirish istiqbollari.....	529
Dilovarxo'jayeva Dilnozaxon Shavkatxo'ja qizi	
The use of media technologies in teaching russian language lessons	534
Khojaeva Kh.S.	
Davlat budjetini shakllantirishda soliqlarning o'rni.....	538
Yuldashev Javohirbek Ikromjon o'g'li	
Paxta-to'qimachilik klaster subyektlarida buxgalteriya hisobini takomillashtirishda elektron imzoning roli	543
B. Q. Madartov, G. R. Xolmurodova	
Разработка новых инновационных антикоррозионных решений для защиты стального оборудования нефтегазовой отрасли.....	547
Курбанова Фируза Солеховна, Очилов Абдурахим Абдурасулович, Саатов Санжар Каландарович	
Glitserin bikarbamat sintezi.....	552
Bafojev Abduhamid Hoshim o'g'li	
Respublikada tibbiy xizmatlarini raqamlashtirish asosida rivojlantirishning konseptual yo'nalishlari.....	558
Axmedov Zafarjon A'zamovich, Karabaev Sanjar Abdusamatovich, Uraqov Shokir Ulashovich	
Shamol turbinasi parraklarining burilish burchagini rostdashning amaliy ahamiyati	567
Muzaffarov Firdavs Fuzayl o'g'li, Rashidov Sherzod Kahramonovich, Hojimurodov Jasur Erkinovich	
Оценка комфортности городской среды в узбекистане на основе интегральных индикаторов коммунальной обеспеченности	573
Шатохина Светлана Юрьевна	
Avtotyuning tushunchasi, turlari va tasnifi	581
Maxmudov Abrorxon Axmadxonovich, Ne'matov Husniddin Alijon o'g'li	
"Yashil eksport" tushunchasining mohiyati va uni o'zbekiston iqtisodiyotiga joriy qilish imkoniyatlari.....	586
Ibadullayev Ergash Bakturdiyevich	
Методология оценки влияния факторов, определяющих прямые иностранные инвестиции на экономическую безопасность страны	593
Глазова Марина Викторовна	
Yashil iqtisodiyot sharoitida soliqlarni raqamlashtirishni takomillashtirish	600
Jo'rayev Botir Abdiyevich	
Information exchange acceleration in emergency modes of intelligent control systems	607
Azizbek Yusupbekov Nodirbekovich, Husniddin Esonov Mamarasul o'g'li	
Ijro mexanizmlarini vizual simulyatsion modellash tirishning boshqaruv samaradorligini oshirishdagi ahamiyati	613
Karabayev Ibragim Turdiyevich, Esonov Husniddin Mamarasul o'g'li, Mamatqulov Toir Chorshanbiyevich	
Sement qorishmasi tarkibiga polivinilatsetat, akril emulsiyasi va suyuq shisha (natriy/silikat eritmalari)ni qo'shish orqali mustahkamlik darajasini oshirish	618
Imamov Suxrob Solexovich	
Инновационные технологии получения металлического индия из оборотных растворов цинкового завода (Алмалыкский ГМК).....	624
Абдиева Манзура Маткаримовна	

Analysis of the use of equipment for cleaning and preparing a lightweight drilling fluid	629
Xolmuxammadiyev Abduxoliq Mahammadi o'g'li, Toshev Sherzod Orziyevich	
Перспективы территориальной организации и развития пищевой промышленности в самаркандской области	635
Хамраев Казим	
Zamonaviy korxonalarda blokcheyn texnologiyalarining qo'llanilishi va ularning samaradorlikka ta'siri	645
Mardiyev Bunyod Sirojiddin o'g'li, To'g'onov Ibrohimxo'ja	
Raqamli iqtisodiyotda moliyaviy injiniring asosida bank innovasiyalarini joriy etish jarayonini takomillashtirish	652
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
Yo'l qurilish tashkilotlarida oqilona moliyaviy strategiyalarni amalga oshirish	659
Raximov Dilshodjon	
"UZSUVTAMINOT" AJ tizimidagi korxonalarining biznes jarayonlari bo'yicha asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari (kpi) ni baholash uslublari	664
Saidakbarov Xusniddin Abdisalomovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida mulkni qayta baholash va unga yetkazilgan moddiy zararni aniqlashning vazifa va tamoyillari	668
Xadjayev Kamoliddin Fazliddinovich	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklari faoliyatida biznesi ekotizimini tashkil etish yo'llari va prinsiplari	673
Shoymardonov Orziqul Jo'ra o'g'li	
0,4 kv kuchlanishdan ta'minlanuvchi suv nasoslarini tarmoq faza kuchlanishi yo'qolishidan himoyalash	679
Xalikova Xurshida Abdullayevna, Nurova Malika Abduzairovna, Mustayev Ruslan Aktamovich	
Tikilayotgan brezent materiallari choklariga polimer qoplovchi uskunaning tarkibli roligi bikrligini aniqlash	684
Amonov Abdurahmon Rafiq, Muxamedjanov Mironshoh Mansurjon o'g'li	
Urban aglomeratsiyalar sharoitida yer osti inshootlariga ta'sir etuvchi geologik xavflarni kompleks baholash	688
Irgashev Shavkatbek Turdiyevich	
Algorithm for optimizing repetitive tasks in production process execution mechanisms	694
Azizbek Yusupbekov Nodirbekovich, Husniddin Esonov Mamarasul o'g'li Assistant	
Методологический подход "дебют четырёх коней" в оценке финансового потенциала	702
Буранова Лола Вахобовна	
Tijorat banklari aktivlarining samaradorlik ko'rsatkichlari	714
Absamatov Anvar Ergashovich	
Qurilish sohasida investitsion faoliyatni shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari	720
Karimov Inomjon Ortikbaevich	
Ona tili ta'limida muqobil javobli testlardan foydalanishning afzalliklari	728
Komilova Lola Nasilloevna	
Analitik sinov laboratoriyalarida xavflarni aniqlashning ilmiy-uslubiy uslubiy yechimlari	737
Masharipov Shodlik Masharipovich, Erkaboyev Abrorjon Xabibullo o'g'li, Ibroximov Jasurbek Maxammadovich	
Zamonaviy metrologiya asoslari, kvant metrologiyaning istiqbollari	742
Ibroximov Jasurbek Maxammadovich	

Infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish uchun investitsiyalar kiritishning zarurati va samaradorlik ommillari	746
Musoyev Behruz Shaxobjon o'g'li	
Mintaqaning investitsion imkoniyatlarini oshirishda xorij tajribasi.....	750
Masharipov Sardorbek Farxadovich	
Jahonda kriptovalyutalar bozori rivojlanishining asosiy tendensiyalari va ularning kelajakdagi ta'siri	756
Jo'rayev Yahyo Ikromjon o'g'li	
Fond bozorida zamonaviy moliyaviy marketing: trendlar, muammolar va kelajakdagi yo'nalishlar	761
Mirmahmudova Nozima Xusniddinova	
Enhancing competitiveness in uzbekistan's oil and gas sector: strategies for technological innovation, regulatory frameworks, and market dynamics	766
U. Yusupov, Zhao Zijun	
Yashil buxgalteriya hisobi: buxgalteriya hisobida uglerod chiqindilarini hisobga olishning nazariy yondashuvlari	772
Xalilov Sherzod Axmatovich	
"Yashil" polimer sirt-faol moddalar orqali mahalliy suv-neftli emulsiyalarni parchalash usuli.....	786
Hamroyev Obid Olimovich, Sattorov Mirvohid Olimovich	
Agrar sektorning iqtisodiy rivojlanish holati va undagi asosiy tendensiyalarni kompleks statistik usullardagi tahlili	792
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
Uy xo'jaliklarining iqtisodiy faolligi va jamg'armalarning shakllanishi: o'zbekiston tajribasi asosida tahlil va takliflar	797
Berdiyev G'ayrat Ibragimovich	
Analysis of the characteristics of fabric samples when selecting fabrics for working clothes for spinners	806
Nigora T. Gafurova, Malika E. Khujaeva	
Quyosh hovuzlarida issiqlik saqlash jarayonlari: eksperimental tadqiqot va nazariy tahlil.....	819
Maxmudova Marjona Maxsud qizi	
Oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligini ta'minlashda sertifikatlashning uslubiy jihatlari	827
Mahamatova Maftuna	
Aholi bandligini ta'minlash orqali kambag'allikni kamaytirish: innovatsion yondashuvlar.....	832
Rahmatov Shuhrat Ahadovich, Hasanova Xolida Xoliqovna	
O'zbekistonda xufiyona iqtisodiyotning statistik tahlili.....	839
Koshanov Abdimurat Azat uli	
Sanoat korxonalarida boshqaruv tizimini takomillashtirish	844
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li, Jo'rayev Ulug'bek Ayubxon o'g'li	
Конструктивные решения и технологические подходы к повышению эффективности измельчения в шаровых мельницах	849
Акмал Жуманазаров	
Oziq-ovqat mahsulotlarini saqlash va logistikasini boshqarishda sun'iy intellektning qo'llanilishi	854
Muftaydinov Mansur Kiyomidinovich	
Stem-ta'limni rivojlantirishda menejment strategiyalari: tajribasidan optimal foydalanish va o'zbekistonga joriy qilish imkoniyatlari.....	861
Saidaxmedova Nodira Ilxomovna	

Влияние увеличения темпов роста населения на экономический рост: возможности и вызовы.....	866
Камилова Наргиза Абдукахоровна, Назарова Рухсона Бектурдиевна, Халимов Шухрат Мамадаминович	
Пути повышения конкурентоспособности сферы услуг.....	873
Фозилов Вахобжон Акром угли	
Bank tizimini transformasiya qilish sharoitida tijorat banklarining barqarorligini ta'minlash.....	882
Shomurodov Ravshan Tursunkulovich	
Statistical modeling of reliability functions and their applications in engineering.....	889
Mirzamaxmudov Umidjon Alijon o'g'li, Turg'unov Ismoiljon Maxammadjon o'g'li, Raufov Humoyun Roziq o'g'li	
Global va milliy tizimli ahamiyatga molik banklarni aniqlash metodologiyasi va uning nazariy asoslari.....	895
Ashurov Jaloliddin Eshpulatovich	
Nodavlat notijorat tashkilotlarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda innovatsion yondashuvlar.....	902
Aliyev Arslon Salom o'g'li	
Kompaniyaning strategik qarorlar qabul qilishida pul oqimini tahlili va uni bashoratlashning ahamiyati.....	908
Urmanbekova Iroda Farxodovna	
Sanoat korxonalarida ishlab chiqarish xavf-xatarlarini iqtisodiy baholash.....	912
Raxmatova M.G., Saidjonova Z.B.	
Strategy for attracting investments by expanding the participation of joint-stock companies in the securities market.....	917
Aytmuratova Ulbike Jalgasovna, Kutlymurat Zhalgasovich Aytmuratov, Raushan Nurlybay qizi Umirzakova	
Monetar siyosatning iqtisodiy o'sishga ta'siri.....	924
Nazarova Gulhayo Ikrom qizi	
Inflyatsiyani boshqarishda monetar siyosat vositalarining roli.....	931
Xadjaev Xabibulla Sagdullaevich	
Ресурсные аспекты зелёной экономики узбекистана.....	937
А.И. Тураева	
Diversification strategies as essential tools to boost tourism development.....	944
Raxmonov Shuxrat Shavkatovich, Alimova Mashhura Toirxonovna	
Enhancing tribological performance of synthetic diesel fuels using advanced additive technologies.....	948
Yulduz Tukhateva	
Global iqtisodiy indekslarda samarali ishtirok etish orqali o'zbekistonning investitsion siyosatini takomillashtirish yo'nalishlari.....	954
Bekmurodova Gavhar Adham qizi	
Qishloq xo'jaligi sug'urtalash tizimini takomillashtirish yo'llari.....	960
Muxtorov Abduxolik Abduxalimovich	
Textile enterprises and changing market conditions: integration of demand analysis, trend forecasting and strategic assortment management.....	965
Ikramova Nodira Burkhon kizi	
Tirojat banklarning kredit siyosati: omillar, siyosiy element va turlar.....	970
Jumayeva Gulrux Jo'raqulovna, Abduxalimova Marjona Xikmatovna	

O'zbekistonga yashil energiya investitsiyalarini jalb qilishda xalqaro moliyaviy institutlarning rolini oshirish	976
Gulmira Axmadjonova Xabibulla qizi	
Inson kapitalining shakllanishi va uning kichik biznesdagi samaradorligini oshirish yo'llari.....	984
Ulug'muradova Nodira Berdimuradovna	
Sog'liqni saqlash sohasida davlat-xususiy sheriklik asosida investitsiya loyihalarini moliyalashtirishning o'ziga xos xususiyatlari	988
Karabayev Sanjar Abdusamatovich	
Transport tizimlarining shakllanishi va rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar tasnifi.....	995
Nasrullayev Nurbek Baxtiyarovich	
Don mahsulotlarini qayta ishlash korxonalarining ishlab chiqarish xarajatlari boshqaruv hisobi va tahlilini tashkil etish	1000
Xamidova S.Ya.	
Germaniyaning deutsche banki va buyuk britaniyaning barclays banki xizmatlar amaliyoti va uni o'zbekiston bank tizimi faoliyatiga qo'llash yo'llari	1006
Raxmatov Temur Sotiboldiyevich	
Tashqi bozorlarda tovarlarning raqobatbardoshligini oshirishda zamonaviy marketingdan foydalanish	1014
Meliqulov Abduhalil Norinovich	
Davlat ishtirokidagi korxonalarda moliyaviy barqarorlikni baholash uslublari va amaliy qo'llanilishi:o'zbekiston misolida	1021
Musurmonov Mehroj Murtaza o'g'li	
Iqlim o'zgarishlari va rekreatsiya turizmining kelajagi: muammolar va yechimlar	1029
Shaymanova Nigora Yusupovna	
Development of the Digital Financial Assets Market to Enhance Investment Activity	1034
Shamshinur Yakubova	
Chet eldan olgan daromadlar bo'yicha ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etish metodlarini takomillashtirish — davlat budget-soliq siyosatini samarali ishlab chiqishning zamonaviy usullari	1039
Rajapov Shuxrat Zaripbayevich	
Bank aktivlari portfel samaradorligini oshirishning nazariy va uslubiy asoslari	1046
Xojiyev Jaxongir Dushabayevich	
Sug'urta tashkilotlari investitsiya faoliyati va ESG/yashil moliyalashtirishning ekonometrik modellar asosidagi tahlili	1051
Zoyirov Laziz Subxonovich	
Hudud daromad salohiyatini baholash va rivojlantirishga metodologik yondashuvlar	1059
Qobulov Xotamjon Abdulkarimovich	

HUDUD DAROMAD SALOHİYATINI BAHOLASH VA RIVOJLANTIRISHGA METODOLOGIK YONDASHUVLAR

Qobulov Xotamjon Abdukarimovvich

iqtisod fanlari nomzodi, professor
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

E-mail: khqobulov@gmail.com

ORCID: 0000-0002-3113-2079

Annotatsiya: Maqolada hudud daromad salohiyatining mahalliy hokimiyatlar moliyaviy ta'minoti tizimidagi o'rni va ahamiyati yoritilgan. Daromad salohiyati tushunchasining keng va tor ma'nodagi mohiyati ochib berilgan. Shuningdek, hudud daromad salohiyatining shakllanishi va undan foydalanish mexanizmlari, uning tarkibiy elementlari chuqur o'rganilgan. Ushbu tushunchaning miqdoriy va sifat jihatlarini uning asosiy tarkibiy qismi – "hududning budjet-soliq salohiyati" misolida tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: hudud, hududni rivojlantirish strategiyasi, mahalliy davlat hokimiyati organlari, mahalliy budjetlar, salohiyat, hududning moliyaviy salohiyati, hududning daromad salohiyati, hududning budjet-soliq salohiyati.

Abstract: The article examines the role and significance of a region's income potential within the financial support system of local self-government bodies. The concept of regional income potential is explored in both broad and narrow senses. The mechanisms of its formation and utilization, as well as its structural components, are analyzed in detail. Furthermore, the quantitative and qualitative characteristics of income potential are illustrated through its key component — the "fiscal and tax potential of the region."

Key words: region, regional development strategy, local self-government bodies, local budgets, potential, financial potential of the region, income potential of the region, fiscal and tax potential of the region.

Аннотация: В статье раскрыты роль и значение доходного потенциала региона в системе финансового обеспечения органов местного самоуправления. Представлена сущность данного понятия в широком и узком смысле. Изучены механизмы формирования и использования доходного потенциала региона, а также его структурные элементы. Количественные и качественные характеристики доходного потенциала проанализированы на примере его ключевого элемента — «бюджетно-налогового потенциала региона».

Ключевые слова: регион, стратегия развития региона, органы местного самоуправления, местные бюджеты, потенциал, финансовый потенциал региона, доходный потенциал региона, бюджетно-налоговый потенциал региона.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotining zamonaviy rivojlanish tamoyillari, O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotiga tashqi salbiy omillar ta'sirini yumshatishga qaratilgan chora-tadbirlar, demografik jarayonlarning faollashuvi va mehnat bozorida keskinlikning ortib borishi, hududlarning ishlab chiqarish salohiyatini kengaytirish zarurati, bandlikni oshirish hamda aholining turmush darajasini yaxshilash masalalari mamlakatni barqaror rivojlantirish va aholi farovonligini yuksaltirishga qaratilgan kompleks iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda [1].

O'zbekiston iqtisodiyotining modernizatsiyasi va chuqur isloh qilinishining yangi bosqichi, shuningdek

uning jahon xo'jalik tizimiga bosqichma-bosqich integratsiyalashuvi investitsion va innovatsion rivojlanishning yangi omillarini aniqlash, ulardan samarali foydalanishning tamoyillari va institutsional asoslarini qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. Biroq iqtisodiyotning real tarkiy jihatdan yangilanishi, milliy mahsulotlarning raqobatbardoshligini oshirish va barqaror iqtisodiy o'sishga erishish jarayoni moliyaviy resurslar bilan bog'liq cheklovlar tufayli sezilarli darajada susaymoqda. Mazkur resurslarning iqtisodiy tizimdagi o'rni va ahamiyati esa yil sayin ortib bormoqda.

Shu bilan birga, mamlakatda moliya-bank tizimi shakllangan bo'lishiga qaramay, uning barqarorligi ehtimoliy tahdidlar sharoitida yetarlicha ta'minlanmaganini ko'rsatuvchi muayyan kolliziya kuzatiladi. Xavf omillarining paydo bo'lishi tizimning tezkor beqarorlashuviga, likvidlik tanqisligining kuchayishiga, budjetlar defitsitining ortishiga, kapitalning ichki moliya tizimi va mamlakatdan chiqib ketishiga hamda inflyasiya sur'atlarining oshishiga olib kelmoqda. Ushbu holat eng avvalo hududlar darajasida keskin sezilmoqda, chunki iqtisodiy, ijtimoiy, demografik va ekologik nomutanosibliklar ayrim regionlarda rivojlanish muammolarini yanada murakkablashtirmoqda. Shuningdek, hududlarning budjet mablag'lari hamda moliya bozorlari resurslarini jalb etish bo'yicha kuchli raqobatga tortilishi mavjud muammolarni keskinlashtirmoqda.

Shu munosabat bilan iqtisodiy o'sish omillari bilan bir qatorda ushbu omillarning optimal kombinatsiyasini ta'minlaydigan institutsional-moliyaviy sharoitlar, mexanizmlar va vositalarni ham baholash dolzarbdir. Bu esa iqtisodiyotning uzoq muddatli o'sishini ta'minlashga qodir bo'lgan rivojlanish salohiyatini aniqlash va hisobga olish zaruratini yuzaga chiqaradi.

Hududlarda moliyaviy resurslar oqimlari va daromad salohiyatini shakllantirishga kompleks yondashuvning yetarli emasligi, avvalo, ko'plab davlat dasturlari va strategik hujjatlarda hududiy moliyaviy komponentlarning yetarli darajada yoritilmaganligi bilan izohlanadi. Ayni paytda daromad salohiyatining ayrim tarkibiy qismlari yetarlicha inobatga olinmayapti: amaldagi yondashuv asosan budjet-soliq salohiyatini shakllantirish va boshqarishga qaratilgan bo'lib, kredit va sug'urta tashkilotlari, investitsion kompaniyalar va jamg'armalar, aholi mablag'larining potentsiali yetarli hisobga olinmaydi. Natijada hududlarni rivojlantirish bo'yicha ishlab chiqilayotgan dasturlar ko'pincha moliyaviy jihatdan to'liq ta'minlanmagan holda qolmoqda.

O'zbekiston hududlarining moliyaviy salohiyatini shakllantirish imkoniyatlari tabiiy-iqlim sharoitlari, mehnat taqsimoti tizimi, iqtisodiy tuzilma va ishlab chiqarish darajasidagi tafovutlarga ko'ra sezilarli farq qiladi. Respublikaviy iqtisodiy muammolarning tegishli moliyalashtirish bazasisiz hududlarga «vertikal siljilishi» mintaqalararo tafovutlarni yanada keskinlashtirib, iqtisodiy rivojlanishning moliyaviy asoslarini zaiflashtirmoqda.

Daromad salohiyatining shakllanishi va undan foydalanish mexanizmlarini qayta ko'rib chiqish zarurati davlatning, xo'jalik yurituvchi sub'yektlarning va aholining moliyaviy imkoniyatlarini kompleks baholashga asoslangan holda hududlarning moliyaviy mustaqilligini oshirish, xususiy kapital ishtirokini kengaytirish va moliyaviy instrumentlarning diversifikatsiyasini ta'minlash ehtiyoji bilan bog'liq. Bunday yondashuv hududlarni rivojlantirishga qaratilgan davlat siyosatini shakllantirish va amalga oshirish jarayonida budjet-soliq siyosati, bank tizimi siyosati, sug'urta bozori, qimmatli qog'ozlar bozori kabi keyingi moliyaviy institutlarning taraqqiyotini tizimli ravishda hisobga olishni taqozo etadi. Ularning rivojlanishi o'z navbatida daromad salohiyatining tarkibi va tuzilmasida o'zgarishlarni yuzaga keltiradi. Biroq ushbu salohiyatning miqyosi va iqtisodiy o'sishdagi roli hududiy rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqishda yetarlicha baholanmayapti.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Hududlarning daromad salohiyatini shakllantirish va uni samarali boshqarish masalasi iqtisodiyot fanida turli ilmiy maktab vakillari tomonidan keng o'rganilgan. Tadqiqotchilar ushbu tushunchaning nazariy asoslari, tarkibiy elementlari, shakllanish mexanizmlari va hududiy rivojlanishga ta'sirini turli yo'nalishlarda talqin etganlar.

Avvalo, Yu.A. Vlasova va A.I. Abramovalar tomonidan bildirilgan fikrlarda hududlarning daromad salohiyatini oshirishda davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish, biznes sub'yektlari uchun ma'muriy va soliq yukini kamaytirish, byurokratik tartiblarni soddalashtirish muhim ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlanadi. Olimlar fikriga ko'ra, noishlab chiqaruvchi xarajatlarning qisqartirilishi va ishlab chiqarishga yo'naltirilgan sarflarning ko'payishi hududiy budjet siyosati samaradorligini oshiradi. Daromad salohiyatini kompleks rivojlantirish esa uzoq muddatda hudud iqtisodiyoti uchun sezilarli ijobiy natija beradi [2].

A. Seleznev va N. Dotsenko hududiy budjetlar daromadlarini shakllantirish muammosini dolzarb makroiqtisodiy masala sifatida ko'rsatib, hududlar moliyalashtirishining real defitsiti iqtisodiy barqarorlikka xavf tug'dirayotganini qayd etadi [3].

O.V. Serebryakova munitsipal tuzilmalarning moliyaviy ta'minotini mahalliy boshqaruv tizimidagi eng murakkab va dolzarb masalalardan biri sifatida ta'riflaydi. Uning yondashuvida hududlarning moliyaviy imkoniyatlari, mustaqilligi va resurs bilan ta'minlanganlik darajasi mahalliy boshqaruv samaradorligining asosiy omili sifatida qayd etilgan [4].

Ilmiy adabiyotlarda daromad salohiyatiga oid asosiy muammo — ushbu tushunchaning yagona ta'rifi shakllanmaganidir. Tadqiqotchilarning aksariyati uni investitsion yoki moliyaviy salohiyat bilan aynanlashtiradi. Aslida esa “daromad salohiyati”, “moliyaviy salohiyat” va “investitsion salohiyat” turlicha tarkibga, mexanizmlarga va iqtisodiy ta'sir doirasiga ega bo'lgan mustaqil kategoriyalardir. Shunga qaramay, ular o'zaro bog'liq: investitsion salohiyat moliyaviy resurslarning bir qismini o'z ichiga olsa, moliyaviy salohiyat investitsiya faoliyatini qo'llab-quvvatlaydi.

Mazkur yo'nalishda o'zbek olimlarining qarashlari ham muhim o'rin tutadi. A. Vaxobov, Sh. Bekmurodov va R. Alimovlar hududlarning moliyaviy barqarorligi fiskal siyosatning institutsional samaradorligiga, daromad manbalarining diversifikatsiyasiga bog'liq ekanligini ta'kidlaydilar [5]. Ularning fikricha, hududiy iqtisodiyotning izchil rivojlanishi moliyaviy resurslar manbalarining kengaytirilishi bilan chambarchas bog'liq.

B. Khodiev va Q. Abdug'aniyev investitsion salohiyatni baholash, investorlar uchun qulay muhit yaratish, risklarni kamaytirish hududning daromad salohiyatini oshirishdagi asosiy omillardan ekanini qayd etadi [6].

D. Isroilov va O. Jo'rayevlar mahalliy moliyaviy resurslarni boshqarishda davlat-xususiy sheriklikning ahamiyatini, moliya bozori infratuzilmasi va bank tizimining hududiy rivojlanishga ta'sirini chuqur tahlil qilganlar [7]. Ularning fikricha, hududning moliyaviy mustaqilligini ta'minlash uchun faqat budjet mablag'lari emas, balki kredit, sug'urta, investitsiya fondlari va xususiy kapital imkoniyatlaridan ham kompleks foydalanish zarur.

M. Kalandarov va N. Turayevlar daromad salohiyati zamonaviy iqtisodiy sharoitda faqat fiskal yoki moliyaviy ko'rsatkichlar bilan emas, balki inson kapitali, innovatsion salohiyat va raqamli transformatsiya bilan ham bevosita bog'liqligini ta'kidlaydilar [8].

Umumlashtirilgan holda, ilmiy manbalar tahlili daromad salohiyatini oshirish masalasi ko'p qirrali va murakkab tizim ekanini ko'rsatadi. U soliq-budjet siyosati, moliyaviy institutlarning rivoji, investitsion muhit, innovatsion jarayonlar hamda hududning institutsional barqarorligi bilan bevosita bog'liqdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotning metodologiyasi hududlarning daromad salohiyatini shakllantirish jarayonini chuqur va tizimli o'rganishga qaratilgan bo'lib, ilmiy-nazariy asoslar, statistik tahlil, iqtisodiy modellash va ekspert baholash yondashuvlari uyg'unligiga tayangan. Tadqiqot avvalambor daromad salohiyati, moliyaviy salohiyat va investitsion salohiyat kabi iqtisodiy kategoriyalarning nazariy talqinlarini o'rganishdan boshlandi. Shu maqsadda yetakchi rus va o'zbek iqtisodchi olimlarining ilmiy qarashlari tahlil qilindi, xususan, daromad salohiyatining tarkibiy elementlari, uni shakllantiruvchi omillar va iqtisodiy tizimdagi funksional o'rni bo'yicha mavjud yondashuvlar solishtirildi. Turli talqinlarning qiyosiy tahlili daromad salohiyatining umumiy konsepsiyasini aniqlashtirishga yordam berdi.

Tadqiqot jarayonida hududning daromad salohiyati ko'p komponentli tizim sifatida qaralib, u budjet-soliq salohiyati, investitsiya oqimlari, moliya bozorlarining rivojlanish darajasi, xususiy kapitalning faolligi va aholi jamg'armalarining hajmi bilan belgilanadigan integrallashgan iqtisodiy kategoriya sifatida baholandi. Shu sababli tizimli yondashuv asosiy metod sifatida qo'llanildi. Mazkur yondashuv daromad salohiyatining alohida elementlarini emas, balki ularning o'zaro bog'liqligini, ta'sir mexanizmlarini va hudud iqtisodiyotidagi ahamiyatini bir butun shaklda o'rganishga imkon berdi.

Empirik tahlil O'zbekistonning rasmiy statistik bazalari ma'lumotlariga asoslandi. Budjet daromadlari dinamikasi, investitsiya hajmlari, moliya institutlarining faoliyati, soliq tushumlari va aholi daromadlari bo'yicha ko'rsatkichlar iqtisodiy-statistik usullar yordamida umumlashtirildi. Hududlar o'rtasidagi farqlarni aniqlashda taqqoslash usuli qo'llanilib, daromad salohiyatiga ta'sir etuvchi asosiy omillar va hududlar bo'yicha nomutanosibliklar aniqlashtirildi.

Tadqiqotda iqtisodiy modellash yondashuvi ham qo'llanilib, fiskal siyosatdagi o'zgarishlarning hudud daromad salohiyatiga ta'siri, investitsion faollikning o'sish salohiyatiga qo'shgan hissasi va moliya bozorlarining barqarorlikdagi roli tahlil qilindi. Shuningdek, ekspert baholash usuli orqali iqtisodiyot bo'yicha mutaxassislarning fikrlari yig'ilib, daromad salohiyatining hozirgi holati, kuchli va zaif tomonlari, mavjud risklar va kelajakdagi rivojlanish imkoniyatlari yuzasidan xulosalar shakllantirildi.

Normativ-huquqiy tahlil esa O'zbekiston Respublikasining soliq, budjet va investitsiya sohalariga oid amaldagi qonun hujjatlarini o'rganishga qaratilib, ularning hududning daromad salohiyatiga ko'rsatadigan ta'siri baholandi. Bu yondashuv daromad salohiyatini shakllantirish jarayonining institutsional asoslarini chuqurroq tushunishga imkon yaratdi.

Natijada tadqiqot nazariy asoslar, statistik tahlil, ekspert fikrlari va modellash yondashuvlarini birlashtirgan holda hudud daromad salohiyatining shakllanishi va rivojlanishiga doir ilmiy xulosalarning asoslanganligini ta'minladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Hududning daromad salohiyati keng ma'noda hududning moliyaviy tizimi uzoq muddatli iqtisodiy o'sish va rivojlanishni ta'minlay oladigan imkoniyatlar majmui sifatida talqin etiladi. Bunda mavjud barcha moliyaviy resurslar, ularni shakllantirish va foydalanish jarayonini belgilovchi sharoitlar, mexanizmlar va institutlar majmuasi nazarda tutiladi. Ushbu sharoitlar davlat, xo'jalik yurituvchi sub'yektlar va aholi tomonidan yaratiladi hamda moliyaviy resurslarning shakllanishi, taqsimlanishi va maqsadli yo'naltirilishini ta'minlab, hududda iqtisodiy o'sish, kengaytirilgan takror ishlab chiqarish va ijtimoiy rivojlanish uchun zarur moliyaviy asosni yaratadi. Keng ma'nodagi daromad salohiyati quyidagi talablarni o'z ichiga oladi: hududning o'z ehtiyojlarini qondiruvchi ichki moliyalashtirish manbalari mavjud bo'lishi; tashqi moliyaviy resurslarni zarur miqdorlarda va maqbul shartlarda jalb qila olish imkoniyati; barcha shakllantirilayotgan resurslar maqbul risk darajasida bo'lishi; hududiy moliyani samarali boshqarish uchun zarur institutlarning rivojlanganligi.

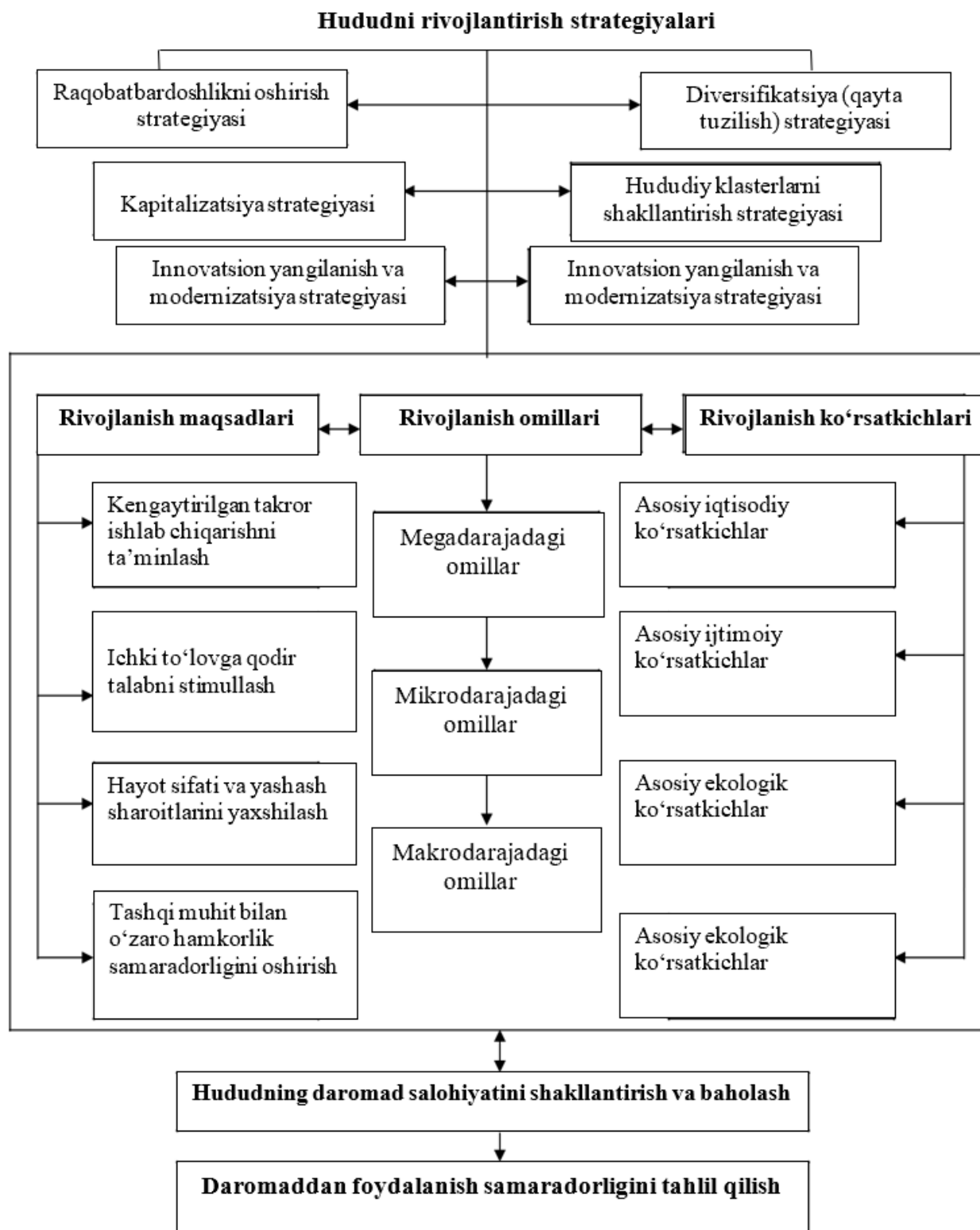
Daromad salohiyatining tor ma'nosi esa hudud moliyaviy tizimi sub'yektlari tomonidan shakllantiriladigan daromad manbalari majmuasini anglatadi. Bu manbalar hududning kundalik faoliyati, oddiy takror ishlab chiqarishni ta'minlashi va aholining yashash sifatini oshirishi uchun foydalaniladigan amaldagi salohiyatni tashkil etadi.

Daromad salohiyatini yanada aniqroq tahlil qilish maqsadida uning kengaytirilgan tasnifi taklif etiladi. Bu tasnif ikki yondashuvga tayanadi: jarayon (protsess) yondashuvi va element yondashuvi. Jarayon yondashuvi nuqtai nazaridan daromad salohiyati uch turdagi resurslardan tarkib topadi: joriy davrda yaratilayotgan resurslar; tashqi manbalardan jalb qilinadigan resurslar; avvalgi davrlarda to'plangan resurslar. Element yondashuvi asosida esa daromad salohiyatining tarkibiga moliyaviy resurslar, moliyaviy tizim sub'yektlari, moliyaviy siyosat, moliya bozorlari, institutlar va boshqa tizimli elementlar kiradi.

Umuman olganda, daromad salohiyatining shakllanishi va undan foydalanish mexanizmi bir nechta tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi. Birinchidan, salohiyatni shakllantirish va amalga oshirishda muhim bo'lgan tamoyillar mavjud: hududning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish; salohiyatni boshqarish jarayonining uzluksizligi; o'z-o'zini ta'minlash tamoyili; salohiyat elementlari o'rtasidagi uzviy bog'liqlik; moliyaviy munosabatlarni takomillashtirish; moliyaviy resurslarning shakllanishi va ulardan samarali foydalanishning shaffofligi; davlat-xususiy sheriklik asosida resurslar bazasini kengaytirish; risklarning minimallashtirilishi. Ikkinchidan, mexanizm kreditlar, obligatsiyalar, qarzlar, soliq instrumentlari kabi moliyaviy vositalar majmuasiga tayangan holda ishlaydi. Uchinchidan, mexanizm daromad salohiyatini baholash uchun qo'llaniladigan moliyaviy metodlarni ham qamrab oladi: koeffitsientlar hisoblash, omilli tahlil, qiymat baholash, normativ tahlil, og'ishlar tahlili va boshqalar.

Hududning daromad salohiyati miqdor jihatdan bir nechta elementlarning o'zaro ta'siri natijasida shakllanadi. Bular: korxona va tashkilotlarning iqtisodiy salohiyati; budjet-soliq salohiyati; kredit tashkilotlari salohiyati; sug'urta kompaniyalari salohiyati; investitsiya kompaniyalari va fondlar salohiyati; aholi (uy xo'jaliklari) salohiyati. Daromad salohiyati nafaqat alohida iqtisodiy sub'yekt faoliyati natijasi, balki butun hudud va mamlakatning iqtisodiy barqarorligi va xavfsizligini belgilovchi omildir. U hududning zarur moliyaviy resurslarni yetarli hajmda yaratish qobiliyatini aks ettiradi, hududning moliya-bank tizimi rivojlanish darajasini ko'rsatadi, regional boshqaruv organlari samaradorligini baholash mezonini sifatida xizmat qiladi. Shuningdek, daromad salohiyati davlat, hudud va uning sub'yektlari manfaatlarining uyg'unlashuv darajasini ko'rsatadi. Mazkur salohiyat bir tomondan hududning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga tahdidlarning mavjudligini aks ettirsa, boshqa tomondan ushbu risk va tahdidlarga qarshi kurashish imkoniyatlarining mavjudligini ham belgilaydi. Shu bilan birga, daromad salohiyatining ko'rsatkichlari davlat va hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish strategiyasini ishlab chiqishda muhim axborot bazasi sifatida xizmat qiladi.

Daromad salohiyati amalda hududni zarur moliyaviy resurslar bilan ta'minlash, iqtisodiy sub'yektlarni daromad manbalarini oshirishga rag'batlantirish, moliyaviy resurslarni hudud moliya tizimi ishtirokchilari o'rtasida qayta taqsimlash va shu bilan birga resurslarning respublika markazi foydasiga taqsimlanishini ta'minlash, moliyaviy resurslar shakllanishi, taqsimlanishi va foydalanilishini nazorat qilish hamda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan moliyaviy xavflardan himoyalash uchun xizmat qiladi. Daromad salohiyatini baholash hududning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish strategiyasini ishlab chiqish va amalga oshirish jarayonida alohida ahamiyat kasb etadi, chunki strategik va operativ qarorlar aynan ushbu salohiyatning miqdori, barqarorligi va rivojlanish imkoniyatlariga bevosita bog'liq bo'ladi. Shu ma'noda daromad salohiyati bir tomondan hududning rivojlanish maqsadlarini amalga oshirish imkoniyatlarini belgilasa, ikkinchi tomondan ushbu maqsadlarning qanchalik muvaffaqiyatli amalga oshirilishi salohiyatning hajmi va barqarorligiga ta'sir etadi.

1-rasm. Hudud rivojlanish barqarorligiga erishishda daromad salohiyatining roli¹

Hududning daromad salohiyatini aniqlash metodikasini yanada aniq va ko'rgazmali asoslash maqsadida uning tarkibiy elementlaridan biri — hududning budjet–soliq salohiyati misolida tahlil o'tkazamiz. Buning uchun hududning budjet–soliq salohiyatini ifodalovchi koeffitsientlardan foydalaniladi (jadval).

1 Muallif tomonidan tuzilgan

1-jadval. Hududning budjet–soliq salohiyati koeffitsiyentlari jadvali²

Ko'rsatkichlar	Salohiyat darajasi				
	yuqori	o'rtachadan yuqori	o'rtacha	o'rtachadan past	past
Hududning o'z budjet daromadlarining jami xarajatlarga nisbati koeffitsienti (K1)	> 1,0	0,75 – 1,0	0,5 – 0,75	0,25 – 0,5	< 0,25
Hududning o'z daromadlarining jami hududiy daromadlarga nisbati koeffitsienti (K2)	> 0,8	0,6 – 0,8	0,4 – 0,6	0,2 – 0,4	< 0,2
Aholining o'z daromadlariga ta'minlanganlik koeffitsienti (K3): hududning aholi jon boshiga to'g'ri keladigan daromadining mamlakat bo'yicha aholi jon boshiga daromadga nisbati	> 2,0	1,5 – 2,0	1,0 – 1,5	0,5 – 1,0	< 0,5
Hududning o'z daromadlarining budjetlararo transfertlar hajmiga nisbati (K4)	> 4,0	3,0 – 4,0	2,0 – 3,0	1,0 – 2,0	< 1,0

Hududning budjet–soliq salohiyati (BSS) mutlaq ko'rinishda mahalliy budjetlar va budjetdan tashqari jamg'armalar tomonidan jalb etilgan pul mablag'lari yig'indisini anglatadi:

$$BSS = SD + STD + BT$$

bu yerda:

SD — soliq daromadlari, hudud tomonidan shakllantiriladigan soliq manbalari;

STD — soliqdan tashqari daromadlar, hudud tomonidan jalb etiladigan soliqdan tashqari tushumlar;

BT — budjetlararo transfertlar.

Absolyut qiymatdan tashqari, biz hududning budjet–soliq salohiyati darajasini jadvalda keltirilgan ko'rsatkichlar majmuasi asosida baholashni taklif etamiz. Budjet–soliq salohiyatining miqdoriy darajasini aniqlash va hududlarni reytinglash integral ko'rsatkich — $K_{integr.}$ yordamida amalga oshiriladi. Ushbu integral ko'rsatkich quyidagi formula orqali hisoblanadi:

$$K_{integr.} = \sqrt[4]{\sum_{i=1}^4 PK_i}$$

bu yerda PK_i — budjet–soliq salohiyatini tavsiflovchi individual ko'rsatkichlar (K1, K2, K3 va K4).

Integral ko'rsatkich qiymatiga qarab hududning budjet–soliq salohiyati darajasini quyidagicha aniqlash mumkin:

$K_{integr.} \geq 1,6$ bo'lsa — hududning salohiyati yuqori;

$1,2 \leq K_{integr.} < 1,6$ bo'lsa — o'rtachadan yuqori;

$0,8 \leq K_{integr.} < 1,2$ bo'lsa — o'rtacha;

$0,4 \leq K_{integr.} < 0,8$ bo'lsa — o'rtachadan past;

$K_{integr.} < 0,4$ bo'lsa — past.

Olingan integral ko'rsatkich budjet–soliq salohiyati darajasini yaxlit baholash imkonini beradi hamda alohida ko'rsatkichlarning ta'siri bir butun ko'rinishda aks ettiriladi. Shu tariqa, integral baholash hududlarning moliyaviy imkoniyatlarini solishtirish, ularning fiskal barqarorligini aniqlash va daromad salohiyatining qaysi yo'nalishlarda kuchli yoki zaif ekanligini aniqlashga yordam beradi. Integral ko'rsatkich qiymatlari hududning iqtisodiy va moliyaviy rivojlanish holatini kompleks tarzda aks ettirganligi bois, u daromad salohiyatining hozirgi

2 Muallif tomonidan ishlab chiqilgan

holatini tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etishga qaratilgan amaliy choralarni belgilashda muhim analitik vosita hisoblanadi.

Shuningdek, ushbu ko'rsatkich hududlarning soliq siyosatini takomillashtirish, budget daromadlari tarkibini diversifikatsiya qilish, xo'jalik sub'yektlari faoliyatini rag'batlantirish va iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlash bo'yicha strategik qarorlar qabul qilishda metodik asos bo'lib xizmat qiladi. Integral tahlil natijalari hududning iqtisodiy xavfsizlik darajasini baholash, barqaror rivojlanish omillarini shakllantirish va moliyaviy resurslardan samarali foydalanish mexanizmlarini ishlab chiqish jarayonida ham dolzarb ahamiyatga ega.

Mazkur yondashuv asosida aniqlangan ko'rsatkichlar keyingi bosqichda hududning daromad salohiyatini yaxlit baholash hamda uni oshirishga qaratilgan taklif va tavsiyalarni shakllantirish imkonini beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqorida keltirilgan nazariy va amaliy tahlillar hududning daromad salohiyatini shakllantirishga oid jarayonlarning murakkab, ko'p omilli va o'zaro bog'liq ekanini ko'rsatadi. Tadqiqot davomida daromad salohiyatining mazmuni, uning tarkibiy elementlari, shakllanish mexanizmlari, moliyaviy barqarorlikka ta'siri hamda baholash usullariga doir ilmiy xulosalar ishlab chiqildi. Ushbu natijalar mamlakat va hududlar iqtisodiy siyosatini takomillashtirish, budget-soliq tizimini modernizatsiya qilish, investitsion jarayonlarni jadallashtirish va moliyaviy resurslardan samarali foydalanish uchun muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

Mazkur ilmiy izlanish asosida quyidagi umumiy xulosalarga kelindi:

1. Hududning daromad salohiyati elementlarini aniqlashga doir yagona tushuncha apparati va yagona ilmiy-metodik yondashuvning mavjud emasligi ushbu salohiyatni shakllantirish va oshirish imkoniyatlarini cheklaydi. Daromad salohiyati keng ma'noda hududning maksimal darajada safarbar etilishi mumkin bo'lgan moliyaviy resurslari majmui hamda ushbu resurslarni shakllantirish, taqsimlash va jamg'arishga xizmat qiluvchi iqtisodiy va institutsional sharoitlar tizimi sifatida talqin etilishi lozim. Bunda maqsad — hududning uzoq muddatli iqtisodiy o'sishi, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi va moliyaviy barqarorligiga erishish hisoblanadi.

2. Daromad salohiyatining tarkibiy elementlari sifatida quyidagilarni ajratib ko'rsatish maqsadga muvofiq: budget-soliq salohiyati, kredit tashkilotlarining salohiyati, korxonalar va tashkilotlar salohiyati, investitsiya kompaniyalari va fondlar salohiyati, uy xo'jaliklari salohiyati. Har bir element bo'yicha absolyut va nisbiy ko'rsatkichlarni baholash, shuningdek salohiyat hajmini kamaytirishi mumkin bo'lgan xavf omillarini aniqlash zarur.

3. Hududni rivojlantirish strategiyasini ishlab chiqishda uning investitsion va moliyaviy salohiyati darajasini albatta inobatga olish lozim. Bu jarayonda bir qator muhim bosqichlar mavjud: hududni identifikatsiya qilish; ishlab chiqarish, tabiiy resurslar, mehnat va innovatsion salohiyatning holatini baholash; iqtisodiy o'sishning tashqi va ichki omillari hamda tahdidlarini miqdoriy va sifat jihatdan aniqlash; hududning moliyaviy salohiyatini baholash va tegishli hisobot tayyorlash; hududning investitsiya ehtiyojlari va investitsiya muhitini tahlil qilish; investitsion salohiyatdan foydalanish natijalarini baholash; hududning investitsion menejment tizimini tahlil qilish. Yakunda hudud rivojlanish strategiyasi ishlab chiqilib, u mamlakat rivojlanish strategiyasi bilan uyg'unlashtirilishi lozim.

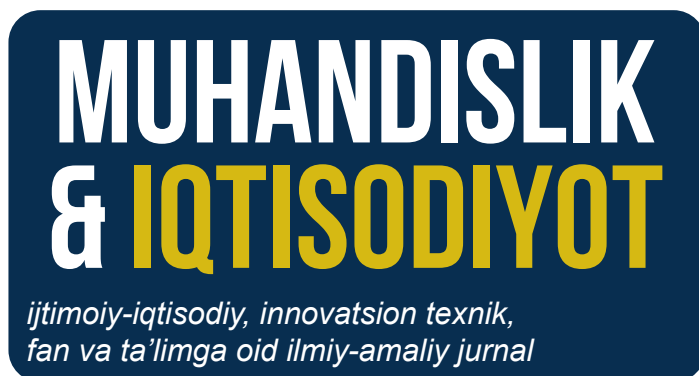
4. Tashqi va ichki muhitning doimiy o'zgaruvchanligini inobatga olgan holda hududning daromad salohiyatini boshqarish mexanizmini ishlab chiqish zarur. Ushbu mexanizm salohiyatni shakllantirish, undan foydalanish va uni oshirish jarayonlarini, shuningdek moliyaviy munosabatlarni boshqarishni va yuzaga keladigan xavf hamda tahdidlarni minimallashtirishni qamrab olishi lozim. Bunday boshqaruv o'zaro bog'langan va bir-birini taqozo etuvchi tamoyillarga asoslanadi: makro-, mezo- va mikro darajalar rivojlanishining sinxronligi; tashqi muhit o'zgarishlariga moslashuvchanlik; strategik moslashuvchanlik; davlat-xususiy va ijtimoiy sheriklik; vaqtincha bo'sh moliyaviy resurslarni jamlash; iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlash; rag'batlantirish; jarayonlarning shaffofligi.

Yuqoridagi ilmiy xulosalar hududning daromad salohiyatini shakllantirish va boshqarish masalasi nafaqat moliyaviy-barqarorlik mezonini, balki hududning uzoq muddatli ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish strategiyasining asosiy omillaridan biri ekanini ko'rsatadi. Daromad salohiyatining to'g'ri baholanishi, tarkibiy elementlarining izchil rivojlantirilishi va ta'sir etuvchi omillarning kompleks boshqaruvi hududning raqobatbardoshligini oshirish, iqtisodiy resurslardan samarali foydalanish hamda aholining farovonligini ta'minlash uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Shu bois, hududning daromad salohiyatini oshirishga qaratilgan ilmiy asoslangan yondashuvlar, institutsional mexanizmlar va siyosiy qarorlar tizimi iqtisodiy xavfsizlikni mustahkamlash, barqaror rivojlanish sur'atlarini qo'llab-quvvatlash va iqtisodiy o'sishning sifat ko'rsatkichlarini yaxshilashda alohida ahamiyat kasb etadi. Mazkur tadqiqot natijalari hududlarni rivojlantirish strategiyasini takomillashtirish, moliyaviy resurslar boshqaruvini kuchaytirish va hududning iqtisodiy imkoniyatlarini to'liq safarbar etishga xizmat qiladigan ilmiy-amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022 — 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 08.08.2025-y., 06/25/126/0704-son
2. Власова Ю.А., Абрамова А.И. Проблемы укрепления доходного потенциала региональных бюджетов в России на примере Калужской области // Креативная экономика. (№ 10 / 2021), 34-39-b.
3. Селезнев А., Доценко Н. Доходный потенциал регионов и его общегосударственное значение // Экономист. - 2023. - N 9. - 12-22-b.
4. Серебрякова О. В. Финансовая стабильность муниципальных образований как приоритет в развитии бюджетной и налоговой политики на местном уровне // Региональная экономика: теория и практика. - 2023. - N 11. - 126-131-b.
5. Vaxobov A.V., Bekmurodov Sh.M., Alimov R.X. O'zbekiston iqtisodiyoti: rivojlanish tendensiyalari va moliyaviy barqarorlik omillari. — Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2019.
6. Xodiev B.Yu., Abdug'aniyev Q.X. Hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsion salohiyatning o'rni va ahamiyati. — Toshkent: TDIU ilmiy to'plami, 2020.
7. Isroilov D.I., Jo'rayev O.J. Mahalliy moliyaviy resurslarni boshqarishning zamonaviy yondashuvlari. — Toshkent: "Moliya" ilmiy jurnali, №4, 2021.
8. Kalandarov M.M., Turayev N.T. Hududiy rivojlanishda innovatsiya va inson kapitalining roli. — Toshkent: Innovatsion rivojlanish jurnali, №2, 2022.

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100